

พุทธวิธีในการวางแผนบริหารองค์การเพื่อความสันติสุข*

Buddhist Way of Decisively Organization Management

Planning for Peace

พระเมธีวชิรภุสิต (จำเนียร จิรวังโส)

Phramedhivachiraphusit (Jamnean Jirawangso)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Thailand.

Email: sdamnoen@yahoo.com

Received August 11, 2018; Revised August 18, 2018; Accepted December 13, 2018

บทคัดย่อ

การวางแผนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและความอยู่รอดขององค์การ เพราะการวางแผนเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการกำหนดพันธกิจ เป้าหมาย และแผนงานเพื่อให้องค์การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลตามที่ประสงค์ไว้ การวางแผนจึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการที่ดีซึ่งการวางแผนเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันคาดการณ์ไปล่วงหน้าและเป็นการกำหนดแนวทางที่คาดว่าจะดีที่สุด เป็นการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในองค์การ เพื่อค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง และจุดด้อยหรือจุดอ่อน ในขณะเดียวกันก็จะวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก เพื่อค้นหาโอกาส และอุปสรรค โดยผ่านกระบวนการคิดก่อนทำเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างได้ผล การวางแผนจึงเป็นความพยายามที่เป็นระบบเพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับอนาคตอันจะทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ผู้เขียนจึงขอเสนอพุทธวิธีในการวางแผนบริหารองค์การ ก็เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนบริหารองค์การให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : พุทธวิธี; การวางแผน; การบริหารองค์การ

* ปรับปรุงต้นฉบับจากการประชุมวิชาการระดับชาติ MCU Congress II 30 เมษายน 2561

Abstract

Planning is important to ensuring successful management of organizational goals and survival. Because strategic planning is the process of setting mission, goals, and plans so that the organization can operate efficiently and effectively. Planning is the first priority that is critical to a well-managed process. Planning is analysis the current situation, predicts the future, and determines the best prospects. Planning is an analysis of the internal environment to find strengths or weaknesses at the same time, it will analyze the external environment to find opportunities and threats Through the process of thinking before doing to achieve effective results. Strategic planning is a systematic effort to determine the best practices for the future that will enable the organization to achieve its objectives. Therefore, no organization is planning. The organization often encounters problems such as members within the organization work without a goal. Will cause confusion I do not know the role of power. And the responsibility of my own. And others. The authors propose the Buddhist method of organizational planning. It is a guideline in planning the organization to effectively achieve the objectives.

Keywords: Buddhist way; Organization Management; Planning

บทนำ

การวางแผนเป็นกระบวนการแรกในการบริหารงานซึ่งเป็นเสมือนเครื่องนำทางในการดำเนินการขององค์การ เป็นแผนที่ในการเดินทางขององค์การ และเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดผลงานขององค์การ การวางแผนเป็นหน้าที่ของนักบริหารและเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับองค์การที่จะประสบผลสำเร็จ แผนเป็นต้นทางของการบริหารที่นำไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ ตั้งแต่การจัดแบ่งงานภายในหน่วยงาน การมอบหมายงาน การจัดสรรทรัพยากรในการทำงาน ตลอดจนถึงการกำหนดแนวทางในการควบคุมผลการดำเนินงานขององค์การว่าบรรลุตามเป้าหมายและแผนงานที่ได้วางไว้หรือไม่ การวางแผนจะทำหน้าที่เป็นสะพานที่จะเชื่อมสิ่งที่องค์การเป็นอยู่กับสิ่งที่องค์การต้องการจะเป็น ในบทนี้จะพิจารณาถึงการวางแผนในองค์การ โดยจะพิจารณาถึงความหมายของการวางแผนงาน ประเภทของแผน กระบวนการในการวางแผน และปัญหาอุปสรรคในการวางแผน (วันชัย มีชาติ, 2554)

การวางแผนมีความสำคัญต่อความอยู่รอดและการแข่งขันเป็นอย่างมากทั้งนี้เพราะการวางแผนเชิงกลยุทธ์เป็นการวางแผนรวมขององค์การหรือหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งจะต้องวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในองค์การ เพื่อค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (strengths) และจุดด้อยหรือจุดอ่อน (weaknesses) ในขณะเดียวกันก็จะวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก เพื่อค้นหาโอกาส (opportunities) และอุปสรรค (threats) เพื่อจะได้มองเห็นทิศทาง วิสัยทัศน์ภารกิจหลัก วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการต่างๆ รวมทั้งโครงสร้างและทรัพยากรที่จำเป็น ในการบริหารจัดการให้เป็นไปตาม ทิศทางและวิสัยทัศน์ที่เราต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากการวางแผนแบบดั้งเดิมที่กำหนด วัตถุประสงค์ (objectives) และหรือจุดประสงค์ (goals) และหรือเป้าหมาย (purposes) โดยมีได้คำนึงถึง จุดแข็ง จุดอ่อนขององค์การ และมีได้คำนึงถึงโอกาสและผลลัพธ์ตามที่ต้องการ ทั้งนี้เพราะจะมีปัญหาจากภายใน องค์การ และอุปสรรคจากภายนอกขององค์การมากมาย (บุญเลิศ ไพรินทร์, 2556) เป็นกระบวนการของการสร้างความรู้จัก มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูล ให้ความร่วมมือกับการรักษากติกาของสังคม กฎเกณฑ์หรือ กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน ของสังคมและวัฒนธรรมที่ตนอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ

การวางแผนบริหารองค์การสิ่งที่สำคัญก็คือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ เพราะวิสัยทัศน์คือการมองการไกลในการวางแผนการมีความคิดที่ทรงพลังเป็นการวางแผนเริ่มต้นสู่อนาคตแบบก้าวกระโดด ผ่านการใช้ทักษะความสามารถศักยภาพและทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อให้การวางแผนกำหนดวิสัยทัศน์นั้นเป็นจริงการมีวิสัยทัศน์ในการวางแผนบริหารองค์การ ผู้บริหารต้องมองเห็นภาพในสิ่งที่จะต้องกระทำให้บรรลุเป้าหมายเป็นการมองภาพรวม วิเคราะห์ทั้งจุดเด่นจุดด้อยโอกาสอุปสรรคขององค์การเป็นการมองไปข้างหน้าไม่ใช่แค่ระยะสั้นๆ ต้องเป็นการปฏิบัติการเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ การวางแผนที่ดีต้องมีข้อมูล ต้องทันสมัยทันเหตุการณ์และทันต่อความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน และต้องมีเป้าหมายและกำหนดเวลาที่ชัดเจน

ความหมายและความสำคัญของการวางแผน

การวางแผน หมายถึง การกำหนดพันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และแผนงาน (Plans) เพื่อให้องค์กรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ประสงค์ กระบวนการวางแผนจึงประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ประการ ได้แก่ การกำหนดพันธกิจ การกำหนดเป้าหมาย และการกำหนดแผนงาน (สาคร สุขศรีวงศ์, 2553)

การวางแผน หมายถึง เป็นกระบวนการทางการบริหารที่เกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร และการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ (วันชัย มีชาติ, 2554)

Judith R. Gordon และคณะให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง ขั้นตอนการกำหนดและการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือทำให้เป้าหมายเป็นจริง (Judith R. Gordon, 1990)

การวางแผน หมายถึง การกำหนดวิธีการดำเนินการไว้ล่วงหน้าในเรื่องอนาคตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยอาจจะทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ สิ่งที่เราเรียกว่าการวางแผนจึงต้องมีลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1) เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่จะให้เกิดขึ้นอนาคต แผนจึงมิใช่สิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่

2) เป็นเรื่องของการกระทำที่เป็นกระบวนการ มิใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในทันที

3) เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุและผลของการกระทำ นั่นคือการวางแผนจะต้องประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ รายละเอียดต่างๆ ที่มีเหตุผล มีปัญหา มีตัวเลขข้อมูลประกอบการพิจารณากระทำอย่างต่อเนื่อง (ธีรวิทย์ ไชยสิทธิ์, 2545)

จากความหมายที่นักวิชาการให้ไว้สามารถสรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง เป็นกระบวนการทางการบริหารขององค์กรที่เกี่ยวกับการกำหนดพันธกิจ กำหนดเป้าหมาย และกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงานโดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในองค์กร เพื่อดันหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (strengths) และจุดด้อยหรือจุดอ่อน (weaknesses) ในขณะเดียวกันก็จะวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก เพื่อดันหาโอกาส (opportunities) และอุปสรรค (threats) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ความสำคัญของการวางแผนเชิงกลยุทธ์

การวางแผนเป็นกระบวนการทางการบริหารขั้นตอนแรก องค์กรจะเริ่มดำเนินงานด้วยการวางแผน การวางแผนจึงมีความสำคัญต่อองค์กรหลายประการ เราสามารถสรุปความสำคัญของการวางแผนได้ดังนี้คือ

1. แผนเป็นเครื่องมือในการประสานงานขององค์กร ในองค์กรขนาดใหญ่จะมีผู้ปฏิบัติงานจำนวนมาก การวางแผนจะแสดงถึงกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และบอกว่าใครควรรับผิดชอบในส่วนใด

2. แผนเป็นเครื่องมือและแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรในองค์กร การวางแผนจะบอกว่าการกิจใดที่องค์กรจะต้องดำเนินการ มีการเลือกทางเลือกและแนวทางในการดำเนินการ รวมทั้งการ

กำหนดแผนในระดับแผนปฏิบัติการซึ่งองค์การจะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้องค์การสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของแผนได้

3. แผนเป็นแนวทางในการจัดระบบการควบคุมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานขององค์การว่าบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ การวางแผนและการควบคุมจึงเป็นขั้นตอนคู่แฝดในการบริหารงานขององค์การ

4. การวางแผนเป็นเครื่องกระตุ้นและจูงใจผู้ปฏิบัติงานในองค์การ การวางแผนจะบ่งบอกถึงทิศทางในอนาคตขององค์การซึ่งจะทำให้ผู้ที่ทำงานในองค์การเห็นแนวทางการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังเป็นเครื่องกระตุ้นจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานทุ่มเทความพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว นอกจากนี้แผนยังจะมีส่วนช่วยในการกระตุ้นให้เกิดความพยายามในกรณีที่ผู้ปฏิบัติมีความต้องการในการทํานานนั้นอยู่แล้ว

จากความสำคัญของการวางแผน องค์การทุกองค์การจะต้องมีการวางแผนเป็นส่วนช่วยในการทำงาน แต่ในทางปฏิบัติเรามักจะพบว่าองค์การบางส่วนไม่มีการวางแผนหรือไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนเท่าที่ควร การวางแผนจึงเป็นเรื่องที่กระทำตามความจำเป็นหรือทำแบบเสียไม่ได้ โดยเฉพาะในระบบราชการถึงการมีการกล่าวขานกันว่าวางแผนเป็นการนำแผนมาวางไว้เฉยๆ โดยไม่มีการทำอะไรมูลเหตุที่องค์การไม่ให้ความสำคัญหรือมีการวางแผนอย่างจริงจังเกิดจากเหตุหลายประการคือ

1. การวางแผนเป็นเรื่องของอนาคต ซึ่งเรามักจะไม่สามารถคาดการณ์อนาคตได้เนื่องจากอนาคตมีความไม่แน่นอนสูง ดังนั้น การวางแผนจึงเป็นเรื่องเสียเวลาและไม่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังมากนักความเชื่อดังกล่าวนี้นำให้หน่วยงานจำนวนมากไม่ให้ความสำคัญจริงจังกับการวางแผนขององค์การ

2. การวางแผนจะทำให้การดำเนินงานขององค์การขาดความยืดหยุ่นการที่องค์การมีแผนงานจะทำให้องค์การไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการดำเนินการที่ระบุไว้ในแผนได้ ทำให้องค์การขาดความยืดหยุ่นในการดำเนินการและไม่สามารถปรับตัวได้ทันโดยเฉพาะในองค์การที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นในปัจจุบัน

3. การวางแผนต้องการข่าวสารข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อคาดการณ์อนาคตซึ่งองค์การทุกองค์การมักจะมีข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ เช่น ข้อจำกัดในเรื่องสติ ปัญญา ข้อมูลการทราบความน่าจะเป็นของการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งการทราบข้อมูลการทราบความน่าจะเป็นของการดำเนินการในเรื่องในเรื่องหนึ่งการทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลของทางเลือก ข้อจำกัดในเรื่องเวลา ข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณต่าง ๆ ทำให้การคาดการณ์อนาคตทำไม่ได้ หรือทำได้ยาก องค์การจึงไม่สามารถวางแผนได้ เพราะขาดข้อมูลต่าง ๆ ที่จะใช้ในการวางแผน

4. การวางแผนมักจะมีการเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนผู้นำ โดยเฉพาะในภาครัฐซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำครั้งหนึ่งมักจะมีการเปลี่ยนแปลงแผนเนื่องจากผู้นำใหม่จะพยายามหาสิ่งที่ดีกว่าเดิม การจะทำให้แตกต่างไปจากผู้นำคนก่อนเพื่อแสดงถึง

ความสามารถ การเปลี่ยนแปลงแผนในลักษณะนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนงาน

5. การวางแผนเป็นขั้นตอนการบริหารที่ใช้เวลามาก การวางแผนเป็นเรื่องของการคิดถึงอนาคต และสิ่งที่จะต้องการจะเป็นในอนาคตซึ่งต้องการเวลาในการคิดร่วมกันของผู้บริหารและคนในองค์การ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานมักจะรู้สึกว่าเป็นขั้นตอนที่เสียเวลาและยุ่งยาก ขณะที่องค์การละผู้บริหารแต่ละคนมีภาระงานที่จะต้องทำมากอยู่แล้ว การเสียเวลากับการวางแผนจึงเป็นสิ่งที่ไม่อยากจะทำลักษณะทั้ง 5 ประการข้างต้นนี้ทำให้องค์การจำนวนมากไม่ใส่ใจและไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนหรือวางแผนแค่พอเป็นพิธี ไม่ได้กระทำอย่างจริงจัง การปฏิบัติงานขององค์การจำนวนมากจึงมักจะกระทำในลักษณะแก้ปัญหาไปวัน ๆ กับงานประจำมากกว่าการริเริ่มและพัฒนางานที่ทำอยู่ โดยเฉพาะในระบบราชการซึ่งการวางแผนไม่ได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องมากเท่าที่ควร (วันชัย มีชาติ, 2554)

ระดับของการวางแผน

การวางแผนในองค์การจะมีหลายระดับด้วยกันซึ่งจะทำให้องค์การสามารถบริหารงานในองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระดับของการวางแผนในองค์การมีทั้งสิ้น 3 ระดับ คือ

1. การวางแผนระดับองค์การ (corporate level) เป็นแผนในระดับภาพรวมขององค์การ ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ซึ่งมององค์การในภาพรวม เป็นการกำหนดทิศทางขององค์การกับสภาพแวดล้อมที่องค์การประสบอยู่ แผนยุทธศาสตร์จะเป็นแผนใหญ่ขององค์การที่เกี่ยวกับผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน แผนในระดับนี้มักจะกำหนดเป็นภาพรวมกว้าง ๆ มากกว่าการลงรายละเอียดหรือวิธีปฏิบัติ

2. การวางแผนในระดับยุทธศาสตร์ (tactical plan) เป็นแผนในระดับหน่วยงานย่อยขององค์การโดยนำแผนยุทธศาสตร์มาแตกเป็นแผนย่อย ๆ เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกันและช่วยให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ แผนยุทธวิธีมักจะเป็นแผนงานในระดับฝ่ายของหน่วยงานที่มีจุดเน้นในการแปลงแผนยุทธศาสตร์มาสู่แผนในการปฏิบัติ แผนในระดับยุทธวิธีจะเป็นแผนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับกลางขององค์การที่ต้องปรับแผนในระดับองค์การให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

3. แผนปฏิบัติการ (operational plans) เป็นแผนในระดับของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะกำหนดวิธีการในการนำแผนและนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติได้บังเกิดผลตามที่ได้กำหนดไว้ การวางแผนในระดับปฏิบัติการจะเป็นแผนที่กำหนดรายละเอียดในการดำเนินงาน ทั้งในด้านของผู้ที่รับผิดชอบในการปฏิบัติวิธีปฏิบัติ ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติ แผนระดับปฏิบัติการจะเป็นแผนที่ผู้บริหารระดับต้นมีบทบาทมากในการกำหนด และดูแลการดำเนินงานของหน่วยงานย่อยให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์การในภาพรวม

การวางแผนขององค์การในระดับต่างกันจะมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป องค์การจะต้องมีการวางแผนทุกระดับเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ และแผนระดับต่าง ๆ จะต้องสอดคล้องกันในลักษณะที่

แผนในระดับรองลงมาจะเป็นการนำแผนระดับบนมาแตกเป็นแผนย่อยและนำมาปฏิบัติ หากแผนระดับต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกันการดำเนินงานขององค์การก็จะไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ความเชื่อมโยงของแผนระดับต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นลูกโซ่ของความสัมพันธ์ของระบบการวางแผน แผนในระดับสูงจะแตกเป็นแผนในระดับรองลงมาหลายแผน การปฏิบัติของหน่วยงานระดับสูงจะเป็นเป้าหมายของหน่วยงานระดับรองลงมาเป็นทอด ๆ ไป

กระบวนการในการวางแผน

การวางแผนประกอบด้วยขั้นตอนที่องค์การต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเป็นการพิจารณาถึงโอกาสและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการทำงานขององค์การตลอดจนสถานการณ์และปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับองค์การ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจะทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสภาพแวดล้อมและเตรียมการในการปรับตัวขององค์การ ในขั้นตอนนี้้องค์การจะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์การและพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นที่มีต่อองค์การเพื่อเตรียมการในการดำเนินการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การจะต้องวิเคราะห์ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการขององค์การและพิจารณาถึงโอกาสในการดำเนินงานขององค์การในสภาพแวดล้อมดังกล่าว โดยปกติสภาพแวดล้อมที่้องค์การมักจะนำมาพิจารณา ได้แก่ ความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการ คู่แข่งขององค์การ จุดแข็ง จุดอ่อนขององค์การ ตลอดจนกลุ่มลูกค้าเป้าหมายหรือตลาด เป็นต้น

2. การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การ ในขั้นตอนนี้้องค์การจะกำหนดเป้าหมายขององค์การและสิ่งที่้องค์การต้องการบรรลุ โดยการกำหนดเป้าหมายขององค์การมักจะกำหนดเป้าหมายที่มีลักษณะ SMART – GOAL คือเป้าหมายที่มีความเฉพาะเจาะจง (specific) สามารถวัดได้ (measurable) เป็นที่เห็นพ้องต้องกันหรือตกลงร่วมกัน (agreeable) เป็นเป้าหมายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ (realistic) และมีช่วงเวลาดำเนินการ (time-frame) นอกจากนี้เป้าหมายที่ดีจะต้องท้าทายแต่สามารถบรรลุได้ (challenge but attainable) และเป้าหมายควรมีแก่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (written) เพื่อให้ทุกคนในองค์การรู้เป้าหมายร่วมกันและเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้ที่เกี่ยวข้องผู้ที่เข้ามาใหม่จะยังสามารถเข้าใจและรับรู้ถึงเป้าหมายขององค์การได้อยู่

3. การเสนอทางเลือก เป็นขั้นตอนที่้องค์การแสวงหาทางเลือกในการดำเนินการให้เกิดผลตามเป้าหมายที่วางไว้ การแสวงหาทางเลือกนี้ ้องค์การจะพยายามให้ได้ทางเลือกมากที่สุดโดยยังไม่มี การพิจารณาในแง่ของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแต่ละทางเลือก เป็นการรวบรวมทางเลือกให้ได้มากที่สุดก่อน เทคนิคที่มักจะใช้ในการแสวงหาทางเลือกได้แก่ เทคนิคการระดมสมอง (brain storming) เทคนิคในการประชุมกลุ่ม (nominal group technique) เป็นต้น เทคนิคเหล่านี้มุ่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเสนอ

ทางเลือกให้มากที่สุดก่อนโดยไม่ต้องสนใจว่าทางเลือกใดจะเป็นไปได้มากกว่า เมื่อได้ทางเลือกมากพอแล้วทุกคนในกลุ่มจะร่วมกันพิจารณาทางเลือกเหล่านั้นร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ทางเลือก ขั้นตอนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ทางเลือกที่ได้จากขั้นตอนที่สามโดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในการเลือกทางเลือกแต่ละทาง การวิเคราะห์ทางเลือกจะพิจารณาว่าทางเลือกแต่ละทางมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนในการบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ แต่ละทางเลือกมีข้อดี จุดเด่น และข้อจำกัดอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินการตามทางเลือกดังกล่าว ค่าใช้จ่ายที่จะต้องใช้ ตลอดจนความคุ้มค่าของทางเลือก ซึ่งการวิเคราะห์ทางเลือกองค์การอาจจะให้ทุกคนช่วยกันวิเคราะห์ทางเลือกต่าง ๆ ที่ช่วยกันเสนอมาที่ละทางเลือกโดยไม่สนใจว่าใครจะเป็นผู้เสนอทางเลือกดังกล่าว การวิเคราะห์ทางเลือกมักจะมีตัวแบบที่องค์การเลือกนำมาใช้ในการวิเคราะห์มากมาย เช่น ตัวแบบในทางเศรษฐศาสตร์การจัดการ และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เช่น การคำนวณผลตอบแทนจากการลงทุน การคำนวณมูลค่าปัจจุบัน เป็นต้น

5. การเลือกทางเลือก เป็นขั้นตอนที่องค์การใช้ดำเนินการ การเลือกทางเลือกที่สมเหตุสมผลมากที่สุด คือเลือกทางเลือกที่องค์การได้ประโยชน์มากที่สุด โดยเฉพาะหากมีการคำนวณผลตอบแทนที่ได้ออกมาเป็นตัวเลข องค์การจะเลือกทางเลือกที่เอื้อประโยชน์ให้แก่องค์การมากที่สุด อย่างไรก็ตามในขั้นตอนนี้เรามักจะพบว่าองค์การไม่สามารถเลือกทางเลือกที่องค์การได้ประโยชน์มากที่สุดได้ เนื่องจากองค์การมักจะมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ข้อจำกัดในด้านข้อมูลข่าวสาร องค์การไม่รู้ทางเลือกทุกทางที่จะดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ องค์การไม่รู้ความน่าจะเป็นในการเลือกทางเลือก และไม่ทราบถึงผลได้ผลเสียของแต่ละทางเลือก องค์การมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางเลือกบางทางเลือกให้ผลตอบแทนดีแต่ต้องใช้งบประมาณสูง องค์การมีข้อจำกัดในด้านสติปัญญาที่จะใช้ในการตัดสินใจเลือกทางเลือก และข้อจำกัดในด้านเวลาที่องค์การต้องตัดสินใจแข่งกับเวลา ดังนั้นเรามักจะพบว่าการตัดสินใจในการดำเนินงานขององค์การหลาย ๆ ครั้งไม่ได้เป็นการตัดสินใจในรูปแบบที่มีเหตุผล (rational model) และทำให้องค์การได้ประโยชน์มากที่สุด แต่การตัดสินใจเป็นเรื่องของการเลือกทางเลือกที่พอจะเป็นไปได้ และทางเลือกที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องยอมรับได้เท่านั้น การตัดสินใจในลักษณะนี้เรียกว่าการตัดสินใจแบบ satisficing model คือสร้างความพอใจให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแม้จะไม่ใช่วิธีทางเลือกที่ดีที่สุดก็ตาม

6. การกำหนดแผนในรายละเอียด ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่องค์การกำหนดแผนในรายละเอียดหรือแผนในระดับแผนปฏิบัติการว่าแต่ละหน่วยงานย่อยจะต้องมีโครงการ และกิจกรรมในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ มีการระบุผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ ตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินงาน

7. การจัดสรรทรัพยากรและอุปกรณ์ที่จำเป็นให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แต่ละหน่วยงานสามารถดำเนินการบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ทรัพยากรเหล่านี้จะต้องมีเพียงพอที่จะใช้ในการดำเนินการมิฉะนั้นผู้ปฏิบัติจะไม่สามารถปฏิบัติตามแผนงานได้ การวางแผนจึงต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่

ด้วยว่าเพียงพอหรือไม่ ลักษณะดังกล่าวนี้จึงทำให้แผนงานเป็นกรอบสำหรับองค์การในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ

พุทธวิธีในการวางแผนบริหารองค์การ

การวางแผนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการวางแผนจึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการที่ดีซึ่งการวางแผนเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันคาดการณ์ไปล่วงหน้าและเป็นการกำหนดแนวทางที่คาดว่าจะดีที่สุดโดยผ่านกระบวนการคิดก่อนทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างได้ผลการวางแผนจึงเป็นความพยายามที่เป็นระบบเพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับอนาคตอันจะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้แนวทางในการวางแผนสามารถทำได้โดยการวิเคราะห์จากองค์ประกอบ 5 w 1 h คือ

1. W – Who – ใคร
2. W – What – อะไร
3. W – Where – ที่ไหน
4. W – When – เมื่อไหร่
5. W – Why – ทำไม
6. H – How – อย่างไร

องค์ประกอบทั้งหมดนี้จะทำให้เรารู้ชัดเจนว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นใครและจะทำอะไรที่ไหนเมื่อไหร่ทำไมและอย่างไรและเราสามารถกำหนดแผนงานได้ชัดเจนการทำงานก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยในการทำงานของพระพุทธเจ้าท่านพระองค์ได้มีการวางแผนงานอย่างรอบคอบก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจึงทำให้พระองค์สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

ตัวอย่างในการวางแผนงานของพระพุทธเจ้าในการวางแผนการเผยแผ่คำสอนซึ่งหลังจากที่พระองค์ตรัสรู้ และตัดสินใจที่จะเผยแผ่ศาสนาสิ่งแรกที่พระองค์ทรงคิดคือจะไปเผยแผ่แก่ใครเป็นอันดับแรกหรือคนกลุ่มไหนพร้อมที่จะมีปัญญาตรัสรู้ตามได้บ้าง ซึ่งการวิเคราะห์ผู้ฟังอย่างแม่นยำตรงไปตรงมานี้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะจะทำให้การเผยแผ่เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งหากเป็นนักธุรกิจก็ต้องวิเคราะห์ว่าสินค้าที่เราถืออยู่นี้จะขายให้แก่ใคร การวิเคราะห์ผู้ซื้อจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง หากไปขายให้กับกลุ่มคนที่ไม่เหมาะกับสิ่งนั้น สินค้าที่เราถืออยู่ก็จะขายไม่ได้ถึงแม้ว่าสินค้านั้นจะราคาดีและมีประโยชน์ก็ตาม การวิเคราะห์กลุ่มคนก็จะฟังของพระพุทธเจ้า จึงนับว่าเป็นการวางแผนการที่ยอดเยี่ยม ในตอนแรก ผู้ที่พระองค์ทรงนึกถึงคืออาฬารดาบส และอุทกดาบส ซึ่งเป็นอาจารย์ที่เคยสอนการทำสมาธิให้แก่พระองค์ทั้งสองรูปนี้มีคุณสมบัติที่จะสามารถบรรลุธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ แต่พระองค์ทรงทราบว่า อาจารย์ทั้งสองท่านได้มรณภาพไปก่อนหน้านั้นแล้ว 7 วัน พระองค์จึงทรงคิดหาเป้าหมายใหม่ ก็ได้คำตอบว่า ปัญจ

วัดศิโยน 5 คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ เป็นผู้มีความพร้อมมากที่สุดที่จะเข้าถึงพระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้

หลังจากที่หากกลุ่มผู้ฟังได้แล้ว พระองค์ก็ทรงคิดต่อไปอีกว่า ปัญจวัดศิโยนเหล่านี้กำลังอยู่ที่ไหน ซึ่งก็ทรงทราบว่าปัญจวัดศิโยนกำลังอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี พระองค์จึงออกเดินทางไปหาปัญจวัดศิโยนที่เมืองพาราณสี และเมื่อไปถึงพระองค์ก็ได้เลือกหลักธรรมที่จะสอนให้เหมาะกับปัญจวัดศิโยน นั่นก็คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการยังธรรมจักรให้เป็นไป หรือว่าด้วยมัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง ซึ่งเว้นที่สุด 2 อย่าง และว่าด้วยอริยสัจ 4 ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ อันทำให้พระองค์สามารถปฏิญาณว่า ได้ตรัสรู้อนัตตสมัสสัมโพธิญาณ (ญาณคือความตรัสรู้เองโดยชอบอันยอมเยียม) เพราะท่านรู้พื้นภูมิหลังของปัญจวัดศิโยนดีว่ากำลังสุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง ฉะนั้นท่านจึงเลือกธรรมที่เหมาะสมที่สุดอันจะทำให้สามารถบรรลุธรรมได้ในเวลาอันสั้น หลังจากพระองค์แสดงธรรมจบก็ได้ผลทันทีคือ ท่านโกณฑัญญะ หัวหน้าคณะปัญจวัดศิโยน ได้ดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) และขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา

จะเห็นว่าการวางแผนงานและการปฏิบัติงานของพระพุทธเจ้านั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มต้นตั้งแต่การวิเคราะห์ผู้ฟังการเลือกเนื้อหาที่จะสอนวิธีการสอนเป็นต้นจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ขึ้นอยู่กับผู้ฟังเป็นสำคัญว่าเขาเป็นใครมีลักษณะนิสัยอย่างไรในการบริหารงานก็เช่นเดียวกันเมื่อจะขายสินค้าก็ต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะขายให้ใครสินค้าที่จะขายนั้นเป็นอย่างไรเหมาะสมกับผู้ซื้อหรือไม่และวิธีการขายจะทำอย่างไรเป็นต้นการวางแผนงานเช่นนี้จะทำให้งานที่ทำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (พระมหาบุญมี มัลลวชิโร, 2553)

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือมองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง นั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉะนั้น ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉะนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนานี้ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิคนั้นเป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ววัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือแทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพ้นพรชาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ 60 รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก

Journal of Educational Innovation and Research Vol. 3 No. 1 January – April 2020 | 11

ผู้ปฏิบัติงานก็จะรู้หน้าที่ของตนเองชัดเจนว่าจะไปทำอะไรที่ไหนอย่างไรเป็นต้น (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2553) ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวนั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุพระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ จะเห็นได้ว่าในการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นมีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

หากพิจารณาข้อดีของการวางแผน จึงจะเห็นว่ามีอยู่หลายประการด้วยกัน เช่นช่วยลดความไม่แน่นอนและปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ช่วยทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดใหม่ๆ เข้ามาในองค์กร ช่วยทำให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่ปรารถนาเป็นการลดความสูญเสียของหน่วยงานที่ซับซ้อน และทำให้เกิดความแจ่มชัดในการดำเนินงาน เป็นต้น แผนการทำงานที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความคล่องตัวลักษณะของแผนที่ดีต้องมีความคล่องตัวสูงสามารถเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมตลอดจนโอกาสใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น
2. มีความควบคุมลักษณะของแผนมีทั้งที่เฉพาะเจาะจงและแผนร่วมกิจกรรมทั้งหมดในองค์กร ดังนั้นแผนหลักหรือแผนระยะยาวควรเป็นที่รวมของกิจกรรมย่อยย่อยทั้งหลายในองค์กรหรือแผนระยะสั้นทั้งหมดเข้าไว้โดยมุ่งให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลักขององค์กร
3. ระยะเวลาแผนแผนที่ดีควรมีกำหนดระยะเวลาการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของแผนไว้อย่างชัดเจนว่าจะทำอะไรเมื่อไหร่และจะสิ้นสุดกิจกรรมนั้นเมื่อไหร่
4. มีความคุ้มค่าแผนที่ดีควรมีต้นทุนต่ำกว่าผลที่ได้รับจากการใช้แผนนั้นโดยยึดหลักการประหยัดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. มีความชัดเจนแผนที่ดีต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบทำอะไรเมื่อไหร่ทำที่ไหนทำอย่างไรและทำเพื่ออะไรอย่างละเอียดเพื่อให้การนำแผนไปปฏิบัติสามารถทำได้ประสานสอดคล้องอย่างต่อเนื่อง
6. เป็นรูปตามพิธีการแผนที่ดีต้องจัดวางขึ้นโดยผ่านขั้นตอนกระบวนการต่างๆ อย่างครบถ้วนซึ่งจะทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในองค์กร
7. มีเหตุผลแผนที่ดีจะต้องถูกกำหนดขึ้นอย่างมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับของบุคลากรทุกคนในองค์กรและสามารถปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้จริง
8. มีความสอดคล้องแผนที่ดีจะต้องอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้

9. มีลักษณะปกปิดแผนที่ที่ดีจะต้องเปิดเผยรายละเอียดเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบในการปฏิบัติและแผนที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นเพื่อป้องกันคู่แข่งชั้นทางธุรกิจ

10. มีลักษณะเน้นอนาคตเพราะว่าการวางแผนคือกระบวนการต่างๆในการตัดสินใจในปัจจุบันเพื่อการปฏิบัติการในอนาคตดังนั้นแผนที่ที่ดีจึงต้องมุ่งเน้นการตอบสนองการปฏิบัติภายใต้สถานการณ์ต่างๆในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

11. มีความต่อเนื่องแผนที่ที่ดีต้องมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดจนการต่อเนื่องของแผนในการบริหารเพื่อให้องค์กรก้าวไปข้างหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ

ในการบริหารงานการวางแผนเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เพราะจะทำให้เรามีแนวทางชัดเจนในการทำงานและทำให้งานของเราประสบความสำเร็จขององค์กรใดก็ตามที่ไม่มีแผนการทำงานที่ชัดเจนแน่นอนย่อมประสบความสำเร็จในการทำงานได้ยากแผนที่ดีย่อมทำให้งานประสบความสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่งหนึ่ง (พระมหาบุญมี มาลาวิชโร, 2553)

สรุป

การวางแผนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการวางแผนจึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการที่ดีซึ่งการวางแผนเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันคาดการณ์ไปล่วงหน้าและเป็นการกำหนดแนวทางที่คาดว่าจะดีที่สุดโดยผ่านกระบวนการคิดก่อนทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างได้ผลการวางแผนจึงเป็นความพยายามที่เป็นระบบเพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับอนาคตอันจะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้แนวทางในการวางแผนสามารถทำได้โดยการวิเคราะห์จากองค์ประกอบคือ Who ใคร What อะไร Where ที่ไหน When เมื่อไหร่ Why ทำไม How อย่างไร ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้จะทำให้เรารู้ชัดเจนว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นใครและจะทำอะไรที่ไหนเมื่อไหร่ทำไมและอย่างไรและเราสามารถกำหนดแผนงานได้ชัดเจนการทำงานก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยในการทำงานของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้มีการวางแผนงานอย่างรอบคอบก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจึงทำให้พระองค์สามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

พุทธวิธีในการวางแผนเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งหลังจากที่พระองค์ตรัสรู้ และตัดสินใจที่จะเผยแพร่ศาสนาสิ่งแรกที่พระองค์ทรงคิดคือจะไปเผยแพร่แก่ใครเป็นอันดับแรกหรือคนกลุ่มไหนพร้อมที่จะมีปัญญาตรัสรู้ตามได้บ้าง ซึ่งการวิเคราะห์ผู้ฟังอย่างแม่นยำตรงไปตรงมานี้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะจะทำให้การเผยแพร่เกิดประสิทธิภาพ การวิเคราะห์กลุ่มคนก็จะฟังของพระพุทธเจ้า จึงนับว่าเป็นการวางแผนการที่ยอดเยี่ยม ซึ่งในพุทธวิธีวางแผนนี้สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขูมา แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือมองการณ์ไกลวิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่

จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พันทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉะนั้นใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉะนั้น”

เอกสารอ้างอิง

- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). *การบริหารองค์การ และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทพพนม เมืองแมน และคณะ. (2540). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญมี มาลาวิชโร. (2553). *พุทธบริหารสู่สุดยอดคนักบริหารผู้ทรงภูมิที่ลูกน้องรักและเทิดทูนอย่างจริงจัง*. กรุงเทพฯ: ชิงค์ ปิยอนด์บุ๊คส์.
- พิชาย รัตนดิลก ฌ ฎุเกิต. (2552). *องค์การ และการบริหารจัดการ*. นนทบุรี: ชิงค์ ปิยอนด์บุ๊คส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- มัลลิกา ต้นสอน. (2544). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: ตำนานสุทธาการพิมพ์.
- วันชัย มีชาติ. (2554). *การบริหารองค์การ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2553). *การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: จี.พี.ไซเบอร์พริ้นท์.